

Dirk De Wachter

Wachten

EEN LEVENSHOUDING

**Lannoo
Campus**

D/2025/45/364 – ISBN 978 90 209 9965 5 – NUR 740, 895

Illustraties en vormgeving omslag en binnenwerk:

Paul Verrept

Auteursportret: Kristof Ghyselinck

© Dirk De Wachter & Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2025.

Uitgeverij LannooCampus maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediodivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden.

*Niets van deze uitgave mag verveelvoudigd worden en/of openbaar gemaakt, door
middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voor-
afgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.*

Tekst- en datamining is niet toegestaan.

Uitgeverij LannooCampus

Vaartkom 41 bus 01.02, 3000 Leuven, België

Postbus 23202, 1100 DS Amsterdam, Nederland

www.lannoocampus.com

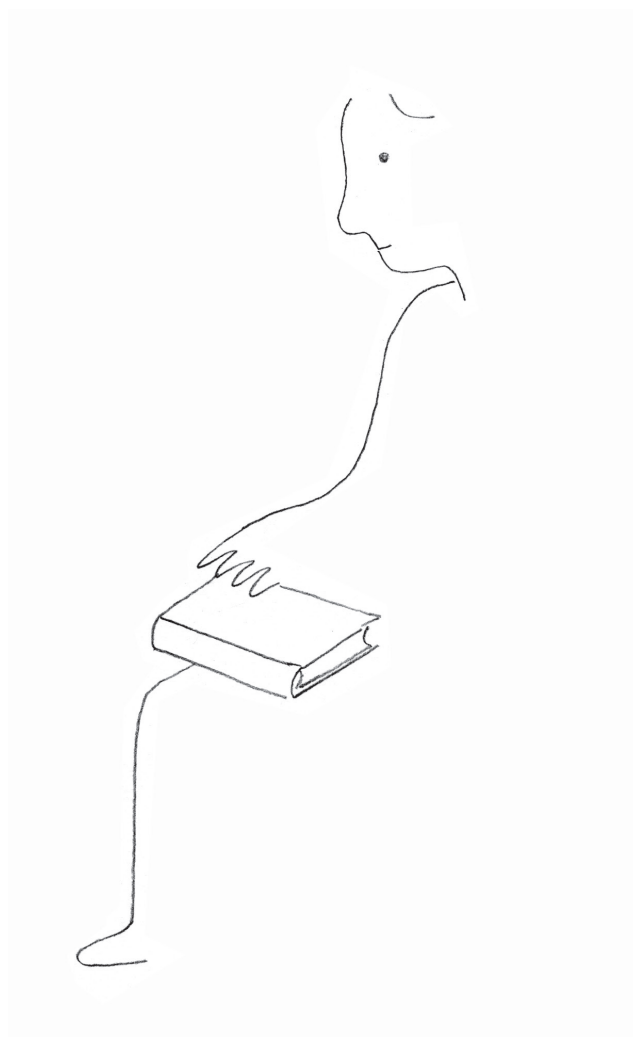
Baby, I've been waiting

I've been waiting night and day

I didn't see the time

I waited half my life away

(L. Cohen, 1992)

1. Wachten — 8
2. Wachten, een levenshouding — 12
3. Wachten bij de bakker — 32
4. Wachten en de wondere gedachten — 44
5. Wachten zonder verwachting — 48
6. Wacht niet te lang, maar wacht als het kan — 64
7. Dichter bij het wachten — 82
8. Wachten op de verdieping — 94
9. Wacht maar, niet alles moet nu — 96
10. Wachten op de liefde — 102
11. Wachten om de tijd te doden — 110
12. Wacht eens ... bidden we nog? — 120
13. Wachten op slecht nieuws — 130
14. Het museum van De Wachter — 140
15. Wachten op wat nog komen gaat — 148

I

WACHTEN

*Ik vind het natuurlijk heel bijzonder,
hoe mijn wat banale Vlaamse naam plots
met betekenis wordt bekleed die de essentie
van het leven zou bevatten.*

Leuven, nazomer 2009

‘BOOKS DO FURNISH A ROOM.’ Deze quote van Anthony Powell komt mij telkens voor ogen als ik in Leuven het appartement betreed van mijn oude vriend Sam IJsseling. We hebben afgesproken om de werkcolleges filosofie en psychiatrie voor het volgende academiejaar te bespreken. Het is altijd een waar genoegen om het gezelschap van deze wijze man te mogen delen.

IK LUISTER VOORAL. Sam is die avond goed op dreef en vertelt geamuseerd over zijn ontmoetingen met zowat de hele continentale filosofische scene van de tweede helft van de twintigste eeuw. Af en toe wordt zijn discours onderbroken door een onstilbare hoestbui, het gevolg van een leven lang kettingroken. Ik heb een fles wijn meegebracht, een Brunello di Montalcino, een uitstekend medicijn. Het laat hem uitweiden over de Gallerie degli Uffizi in Firenze, ook in de kunsten is Sam erudiet en beslagen.

MAAR WE MOETEN KEUZES MAKEN van auteurs en van teksten. Hij weet dat ik telkens bij Levinas uitkom, Emmanuel Levinas, de Frans-joodse filosoof die ik dan al lang bewonder. Niet geheel tot Sams voldoening. ‘Je hebt gelijk, maar ...’, zegt hij dan en zo veegt hij het onderwerp en meteen Levinas zelf vakkundig van tafel.

DE FRANSE POSTMODERNISTEN en aanverwanten passeren de revue, hij heeft ze bijna allemaal persoonlijk gekend en vertelt met pretoogjes anekdotes over hun karakteriële on-

hebbelijkheden en hun amoureuze avonturen. Verhalen die hij uit de eerste hand heeft. Hij haalt hun boeken uit zijn bibliotheek en citeert, debiteert en expliciteert. Het lijkt alsof ik in een theatervoorstelling zit en ik, als enige in het publiek, persoonlijk door die grote geesten vermaakt word met hun gedachten en theorieën. Hun enigmatische teksten waaraan ik vaak geen touw kan vastknopen, worden helder en relevant door Sams manier van voorstellen. Nu nog altijd, meer dan vijftien jaar later, probeer ik te bedenken wat Sam zou vertellen als ik een tekst lees waar ik weinig of niets van begrijp. Soms lukt dat, meestal niet meer.

IK MIS DEZE MAN. Hij was mijn mentor, hij bracht mij een denken bij dat ik voordien niet kon hanteren, ik blijf het merkwaardig vinden.

NIET TOEVALLIG komt hij ten slotte aanzetten met een boekje van Martin Heidegger, gesigneerd door de meester zelf, bij een van hun vele ontmoetingen. We lezen over ‘das Wesen dieses Wartens jedoch ist die Gelassenheit zur Gegnet’ en we lezen andere meanderende en struikelende gedachten over wachten zoals ‘Fragen können heißt: warten können, sogar ein Leben lang’. Ik vind het natuurlijk heel bijzonder, hoe mijn wat banale Vlaamse naam plots met betekenis wordt bekleed die de essentie van het leven zou bevatten.

WE LACHEN HARTELIJK om deze toevallige woordspeling. We zullen dus inderdaad teksten doornemen om dit begrip nader te bestuderen, heel het mysterieuze heideggeriaanse universum passeert de revue. En op dat moment, in dat appartement in Leuven, in de nazomer van 2009,

wordt het idee voor dit boek geboren. Een beschouwing
over het wachten en de vele betekenissen die erbij horen.
Books do make a life, denk ik dan.

WACHTEN, EEN LEVENSHOUDING

*Wachten als grond van het leven,
als onderliggende grondhouding,
als een soort fond.*

*Het is een pleidooi voor bedachtzaamheid,
maar ook wel voor engagement.*

IK SCHRIJF DEZE WOORDEN terwijl ik thuis, in Antwerpen, aan mijn eettafel zit. Net voor ik begon, knipte ik het licht aan van de neonletters op het kunstwerk van mijn vriend Frank Castelyns achter mijn rug. ‘Dasein ist mit einander sein’, staat erop. Het zijn beroemde woorden van Martin Heidegger en door ze aan te steken is Sam Ijsseling bij mij in deze kamer. Zo kijk ik naar de doden. Ze zijn hier. Mijn vader, mijn moeder, mijn grootouders en dus ook Sam. Hij is hier vaak.

DE WOORDEN LICHTEN OP en zo schijnen ze, van achter mijn rug, op de eerste pagina van dit boek. Over ‘Dasein’ heb ik al vaak verteld en geschreven, ook over ‘Gelassenheit’ als het centrale begrip van Heidegger. Het gaat over hoe de mens zich authentiek moet verhouden tot andere wezens en tot het bestaan zelf. Maar binnen die *Gelassenheit* is ‘das Warten ohne Erwartung’ cruciaal. Het wachten zonder verwachting.

DAT MIJN NAAM AL HEEL MIJN LEVEN De Wachter is, weet ik natuurlijk al heel mijn leven. Mijn vader heette De Wachter en het moet niet verbazen dat ook de vader van mijn vader De Wachter heette. Toen ik vijftien was, wou ik al psychiater worden. Dat is vroeg, maar nog veel vroeger was ik al De Wachter. Dat ik daar bij stilstond, is dus niet zo vreemd. Of het met voorbestemming te maken heeft, weet ik niet en waarom ooit die naam op één van mijn voorvaderen gekleefd werd, weet ik evenmin. Ik heb

de naam altijd heel gewoon gevonden, en hoe ouder ik word, hoe treffender ik hem vind. Want wachten, ja, dat vind ik wel een goede levenshouding. Voor de kanteekeningen daarbij is het nog te vroeg. We zijn nog maar op de eerste bladzijden. Natuurlijk zijn die er, er zijn bedenkingen, 'mitsen' en 'maren' en natuurlijk zijn er voorbeelden genoeg te vinden waarbij we juist níét moeten wachten om goed te leven. Zware ziekte. Oorlog. Miserie. Dat is allemaal heel erg en dat zijn allemaal situaties waar wachten niet de juiste houding is. Dan moet je handelen en dan moet je lopen, jazeke.

MAAR TOCH.

MAAR TOCH VALT ER VEEL GOEDS TE ZEGGEN en te schrijven over wachten. Niet zozeer in de *praktischen Vernunft*, alhoewel, maar zeker in de *reinen Vernunft*. Dat betekent in het kunnen bedachtzaam zijn. In het rustig je tijd nemen. In het je niet al te zeer te laten opjagen door de gebeurtenissen van het leven. Ik heb het over het wachten als basishouding. Wachten als grond van het leven. Als onderliggende grondhouding, als een soort fond. Het is een pleidooi voor bedachtzaamheid, maar ook wel voor engagement.

TOT MIJN GENOEGEN las ik in de krant een bijdrage van Tom Hannes, kunstenaar en zenboeddhist, over mediteren en over zen-zijn. Hij schreef dat die twee niet uitsluiten dat je je kan engageren. Of beter: dat je je moet engageren. Dat deed me plezier. Mensen misbruiken het 'wachten' soms als alibi om niets te doen. Dat is niet de levenshouding waar ik het over heb. Dat is je verantwoordelijkheid ontlopen. Het is een heel egocentrische hou-

ding en het is vooral heel erg níét de verbinding met de ander aangaan. Het getuigt niet van engagement, je verwaarloost de kleine goedheid die ik zo belangrijk vind. Het deed me plezier dat Hannes dat vanuit zijn levensvisie zo benadrukte, want het is belangrijk. Wachten is niet niets doen.

TOEN DE MOEDER VAN MIJN VROUW 75 WERD, intussen vele jaren geleden, gingen we op zoek naar een origineel verjaardagscadeau. Waar konden we mijn dierbare schoonmoeder een groot plezier mee doen? Het is geen gemakkelijke vraag in onze westerse wereld van veel overvloed, maar wel een boeiende. Mijn schoonmoeder, bekend groot poëzieliefhebster, konden we misschien wel verrassen met een poëzieavond bij ons thuis. In deze zelfde ruimte staat een vleugelpiano, ik speel er alleen op als er niemand anders in huis is, maar af en toen organiseren we een klein concert. Voor familie en vrienden. Dat werd het plan. We nodigden iemand uit die piano kon spelen, gingen op zoek naar een dichter of dichteres die uit de gedichten zou voorlezen. Wie?

IEMAND KENDE MAUD VANHAUWAERT. Maud was toen pas afgestudeerd, ze schreef wel al gedichten. We nodigden haar uit en de hele avond las Maud poëzie voor. Eigen werk en werk van anderen. Mijn schoonmoeder werd tot tranen toe bewogen en Maud eindigde met een gedicht dat al haar vrienden en vriendinnen kenden. Hun licht vorderende leeftijd stond hun geheugen noch hun waarheid in de weg. Nu schrijven dat ze er allemaal een hele avond op gewacht hadden, zou overdreven zijn. Ze kenden het programma namelijk niet op voorhand. Maar

toen las Maud deze woorden uit de *Avondliedekens* van Alice Nahon.

*'t Is goed in 't eigen hert te kijken
Nog even vóór het slapen gaan
Of ik van dageraad tot avond
Geen enkel hert heb zeer gedaan;*

*Of ik geen ogen heb doen schreien,
Geen weemoed op een wezen lei;
Of ik aan liefdeloze mensen
Een wordeke van liefde zei.*

*En vind ik, in het huis mijns herten,
Dat ik één droefenis genas,
Dat ik mijn armen heb gewonden
Rondom één hoofd, dat eenzaam was ...;*

*Dan voel ik, op mijn jonge lippen,
Die goedheid lijk een avond-zoen ...*

...

*'t Is goed in 't eigen hert te kijken
en zó z'n ogen toe te doen.*

WOORD VOOR WOORD droeg iedereen dat hardop mee voor. Hoe schoon was dat. Aandoenlijk. (Al kon ik zelf de schitterende parodie van Tom Lanoye niet uit mijn hoofd bannen ...)

NU HOUD IK OOK MEER VAN POËZIE DAN VAN SPORT – daar heb ik nooit enige aanleg toe gehad. Wandelen doe ik graag, ja, maar daar blijft het bij. Dat past beter bij mij. Toch kocht ik vorig jaar een fiets. Geen elektrische, een échte fiets, ik moet trappen. Liefst in het spoor van mijn vrouw die wel graag fietst. Dat is ook best. Sinds ik enkele jaren geleden ziek werd, is het gevoel in mijn onderbenen weg. Daardoor schuif ik gemakkelijk van de trappers, ik moet dus goed op de weg letten en zorgen dat ik niet val. Dus ik concentreer me op het fietsen en ik volg haar. Toen we dit voorjaar naar de Schelde fietsten, passeerden we de Droogdokken. Zij remde en wees me op een paar woorden op een gebouw.

‘SOMS IS HET GEWOON WACHTEN’, las ik. Ik keek er plots verwonderd naar, zoals je doet wanneer je al ergens honderden keren voorbij wandelde, zonder het maar één keer op te merken, en zocht de woorden op met mijn smartphone – ook ik heb er een. De woorden zijn geschreven door dezelfde Maud Vanhauwaert die enkele jaren eerder hier in de woonkamer zo zacht en tegelijk gloedvol een avond lang gedichten kwam voordragen en die mijn schoonmoeder zo diep raakte. Zoals mij. Nu, aan de Droogdokken, raakten haar woorden me opnieuw. ‘Soms is het gewoon wachten’, dat voelt voor mij helemaal juist aan. Het is een deeltje van haar gedicht *Stormkop*, en dit vers eruit: ‘wij zijn altijd wel ergens/gehavend, maar soms is het/gewoon wachten, stormkop/tot de wind je vangt.’ Die laatste woorden staan om de hoek van het gebouw.

DICHTERS ZETTEN AAN TOT WACHTEN. Ze vragen je om traag te lezen, te herlezen, nog eens te lezen, enkele ge-

dichten uit hun bundel, die dan rustig op je nachtkastje te leggen en morgen weer vast te pakken. Een dichtbundel is geen roman. Je leest een dichtbundel niet in één ruk uit. Je moet de woorden tijd geven. Degusteren, savoureren. Zoals de dichter erop wachtte toen zij of hij ze schreef, zo moet je ze lezen. Maar wat die fietstocht me ook weer bevestigde, is dat wandelen voor mij beter werkt dan fietsen. Ik moest aan dat gebouw afstappen om die zinnen tot mij te nemen. Bij fietsen kan je niet zomaar altijd afstappen. Wandelen is ideaal. Je kan kijken, stoppen, op je stappen terugkeren, wat langer kijken, dan weer verdergaan. Wandelen en wachten gaan voor mij samen.

DUS WANDEL IK. Wandelen maakt meer wachten mogelijk dan fietsen. Wachten bij het fietsen is gevaarlijk. Men valt, echt waar. Maar omdat ik zo'n curieuze mens ben, stop ik graag en dus kan ik beter niet fietsen, maar wandelen, en het allerliefste doe ik dat in steden. Ik moet me excuseren bij de natuurmensen en ik vind het prima dat de natuur er is, er bestaat zelfs een filmpje waarin ik dat expliciteer. Een zenuwachtige man komt bij mij, de dokter, en zegt dat hij zich niet goed voelt. Dus ik schrijf een voorschrift: eenmaal per week wandelen in het bos. Dat is trouwens heel juist. Maar zelf ben ik geen fanatieke boswandelaar. Ik kom tot rust als ik in steden kan wandelen. In alle steden van de wereld, maar vooral in Parijs.

'DE FLANEUR ONDERMIJNT DE SNELHEID', schrijft Frédéric Gros in zijn boekje *Wandelen. Een filosofische gids*. 'In de menigte is iedereen "pressé", het Franse woord dat zowel "gehaast" betekent als "in het nauw gedreven". Maar de flaneur hoeft nergens naartoe. Dus blijft hij staan bij een

plotselinge lichtinval, houdt zijn pas in bij bepaalde gezichten, loopt langzamer bij kruisingen. Doordat hij zich verzet tegen de snelheid waarmee de zakenwereld werkt, scheidt zijn traagheid de voorwaarde voor een hoger staande behendigheid, die van de geest.'

IN PARIJS EN IN AL DIE STEDEN wandel ik en tijdens die wandelingen kan ik ongelooflijk goed wachten. Ooit, toen ik in Parijs werkte, had ik het plan opgevat om op elk plein van de stad op een terras een Ricard te drinken. Om rustig te zitten, te kijken en te wachten. Dat is helaas niet gelukt, er zijn namelijk zoveel pleinen in Parijs dat mijn plan op een jaar tijd bijna niet uit te voeren was. Misschien speelde het ook mee dat ik helemaal niet zo'n grote Ricard-fan ben, dat zou kunnen. Maar het ging om het idee en als je een plan hebt, moet je dat toch proberen uit te voeren. Zoals je in Frankrijk eigenlijk verplicht bent om een fles Ricard in de kast te hebben.

GELUKKIG IS ER VEEL MEER TE ONTDEKKEN dan die pleinen en die terrassen, en vanaf volgend jaar heb ik daar al helemaal veel meer tijd voor, wanneer ik met emeritaat ga. Dat ik van Parijs houd, is geen geheim. Ik zeg het in elk interview tot vervelens toe, ik nam er journalisten van verschillende kranten mee naartoe, samen met een Nederlandse filmploeg ging ik er onder meer het graf van Levinas bezoeken. Ik logeerde altijd op andere plekken, andere wijken, verschillende sferen om te bewandelen en te bewachten. Zonder bucketlist.

MENSEN VROEGEN ME DAT VAAK kort nadat ik ziek werd. Wat als je toch doodgaat, wat wil je dan nog doen? Ook

toen had ik daar geen antwoord op en dat heb ik vandaag nog altijd niet. De kans dat die ziekte me over enkele jaren toch onderuit haalt, blijft reëel. Maar wat moet ik dan doen? Ik heb al zoveel kunnen doen. Veel meer dan ik had kunnen bedenken of op een bucketlist had kunnen zetten. Ik hoopte psychiater te worden, dat was mijn droom en vanuit mijn studie ook mijn verwachting geworden. Daar deed ik alles voor. Academische ambities had ik niet, die carrière is er bijgekomen, later leerde ik dankzij mijn boeken en alle media-optredens bijzonder veel boeiende mensen kennen. Of dat allemaal noodzakelijk was, is onmogelijk te zeggen. Het kwam. Zoals ik veel kon reizen. Er blijven nog veel landen op de wereld waar ik nooit was. Australië bijvoorbeeld. Als ik er nooit kom, dan is het maar zo.

EEN PARIJSE PLEK kwam heel toevallig op ons pad. Niet verwacht, ongedacht, door toevalligheden die we wel konden omarmen. We vonden een magische locatie. Heel toevallig is dat op twee straten van waar Levinas woonde. Soms wandel ik er voorbij en dan zeg ik hem goeiedag. Ik leef met de doden.

MAAR NU DE KINDEREN UIT HUIS ZIJN en ik dus straks op emeritaat ga, is er meer tijd en ruimte. Als het al een wachten was, dan was dit het juiste wachten. Soms kan iets pas veel later in een mensenleven. Soms moet je op iets wachten.

NOG MEER DAN VROEGER wandel ik dus door die stad en ik ga bijvoorbeeld heel graag op het kerkhof van Montparnasse wandelen. Het is er eigenlijk altijd rustig, mensen bezoeken